

СЕЉАК.

Недељни лист за поље, кућу, башту, умјетност и обртност.

ГОДИНА VI.

„Сељак“ излази сваког Понедељника на велико по табака.

БРОЈ

Предплатити се може код уредништва „Сељака“, код познати скупитеља и код сваке ц. кр. поште. Рекламације шаљу се незапечаћене.

16. МАЈА

Н. Сад.

За боље разјасњавање доноси дрво-резу и прилоге.

15. и 16.

1866.

На години у 4 фр. а. вр.

Издаје и уређује: Ђорђе Радић.

На по године 2 фр. а. вр.

Мјенимо и слободно газдовање.*)

Детелина, која је у 17. столећу са југа на сјевер продрла, направила је читаву забуну у „трџачењу;“ додатак њен је бијо богатији и сигурнији, нежели доходак једне ливаде, овога неизбежног прапорца при сејању зрна; она се морала у газдовање увести. И кромпир, који се од једаред са украса баштенског, на прво место хранећег рашћа подигао, изискивао је своје место у ред други користни биља, пак је и њему класато биље места уступити морало; и тако је постало мјенимо газдовање, при којем се једна пола са трговачким и користним, а друга са питајућим биљем засејавала, и име од туд носи, што се ова биља згодним избором мјенице сеју; т. ј. она се биља при сејању мењају, која земљу слабе и која земљу штеде пак и обогаћавају. Али управо рећи нема штедећа биља; сва биља без разлике вуку из земље себи за одрађивање нуждне частице, само наравно не све у једној мери. Сејањем дакле питајућег биља дозвољава мјенимо газдовање одгајање марве — највећи стуб земљодјелства. Многи желе доказати, да се мјенимо газдовање и без помоћи спољашње, дакле

без гноја, и само одржати може; то неможе бити! јер одрасло биље никад земљи оно натраг дати неће, што јој је за време свога раста одузело, дакле земља слабити мора, ако јој се одузете частице не само поврате, но и у већој мери не даду. Исто је тако нужно строго разликовати питајућа од трговачки биља; разумна промена користног биља између себе, то је начело, ал' то се не да с маказама скроити, ту треба знати. —

Овај начин газдовања није ново-измишљени, него су тако газдовали и стари Римљани, ал' му нико није имена до данас дао. Није дакле истина, да је ово газдовање из Енглеске дошло, као што оће многи да потврде.

Пређимо дакле врлинама овога газдовања, пак ћемо видети шта вреди.

Кад оћу да газдујем као што треба, не сме ме ништа свезати ни приморати, да би једно или друго у газдовању увести морао, што ми се неби за умјестно свидило. Дјелатност у читавом газдовању треба да је слободна. Слободно газдовање неизкључава никако правило, али и није роб, но заповедник сваког правила у свако доба; слободно газдовање гледи, да умјетним начином сакривене природне дарове надокнади, дакле да се од природне воље у колико јој год могуће буде ослободи. Она држи своју дјелатност тако снажно, да може, mutatis mutandis оно производити, што год хоће, без да се правила какви, који јој у рачун неиду држи. Баш у том лежи мамљива опасност слободног газдовања за неслободне духове. Кад слобода није у сајuzu са правственошћу и памећу, или познавање самога себе са слободном

*) Будући да од данашњи моји предбројника слабо ко „Библиотеку“ има, коју сам ја пре две године издати почео, а слабо ће ко од њи знати: шта се под „мјенимим“ и „слободним“ газдовањем разуме, то ћу (будући за прве свезке од поменуте „Библиотеке“ више немам.) најглавније ствари овде прештампати, једно да виде о чему сам у „Библиотеци“ писао, а друго, вредно је да и њи са та два начина газдовања упознам. Уреди

властћу, онда невреди цело ништа, и доноси само труле плодове. Слобода у газдовању изискује исто тако и слободу духа, знања и владања; кад ова својства изображеном човеку фале, тај мора и тако онда пропасти, пак се покајати, да је руку за највишим пружијо. За слободно газдовање треба добро око, које далеко види, дрзновено решење у сваком тренутку, преглед трговачког и светског стања точан рачун, верни и безпогрешни превод теорије у само дело.

То није могуће! веле многи. То је тешко! кажу други.

Ми опет кажемо: нит' је немогуће, нити је тешко, него је тако, и тако мора бити!

Слободно газдовање није дакле начин правилног газдовања; кад је дакле слободно газдовање најразвијеније у пољодјелству, пак му нису правила нужна, то онда и сва друга правила нису за потребу? Није тако. Правила су нужна и полезна, и то дотле, док изобраење код једног народа не дође на извјестни степен развитка, као, што је тај случај код наши сељака; наш сељак на врло ниском степену економског и общег изобраења стоји, њему су дакле правила при газдовању преко нужна, јер он данас по правилима не ради, пак зато и пропада. то нам бар свакидашње искуство довољно сведочи. Наш прост народ колико је добар, да није тврдоглав, и да има школа, могао би се с науком и правилима брзо подићи, пак се онда и он правила неби држати морао — ја држим, да ће временом и то доћи.

Као цјел газдовања сам навео у почетку обртну дјелателност; дакле се на други начин не може са успјехом до цјели доћи, ако се не може газдовање слободно водити. — Кад је онај што конце преде, од више година само конце танкоће = Нр. 40 прео, и кад исти тај на зактевање није и друге сорте Нр. 50 и 60 у стању направити, он мора пропасти, а други ће се подићи, који ће у стању бити свако зактевање задовољити и духу времена сљедовати. Тако исто мора бити и са земљодјелцем; кад би се данас какво биље појавило, које би му више чиста дохода донело од шенице и јечма, он треба да то посеје, да има, јер он несме један тренутак у забуну бити, него мора свако зактевање точно испунити, јер је иначе сваком оном занатлији раван, који је научио само једну једину врсту заната свога правити, пак онда наравно пропасти мора, кад ова из обичаја — моде — изађе. Оно што немам, немогу продати; а зашто да немам кад могу продати и лепе новце саслужити. Исто тако стојимо сад код нас са броћем. Нашег простака неможеш натерати да га сади, а трговци из Француске долазе код нас те за њега питају; овде би се страхан новац заслужити могао!

Алат и машина остају увек једно, али је само друга управа нужна. У слободном газдовању је најглавнија сила разборитост.

Кад би нас ко запитао: Који је начин газдовања најбољи? на то му неби другчије одговорити могли, него: „Сваки и ниједан“. Кад је памет и чове-

чество на свом месту, онда је добар сваки, а кад тога нема неваља ни један!

За бољи развитак наше економије треба да уведемо „мјенимо газдовање,“ јер су нам за то све околности овде угодне, само треба искуства други људи послушати, употребити, земље сјединити — комасирати —, и путове поправљати. Гди је добро сједињено, ту је човек у стању све наједаред прегледати, ту се може слободна воља, за извршење једне или друге цјели без икаква натезања, употребити; а код несаједињени земаља, као што је већи део у нашег народа, не може се ништа по вољи чинити. Сједињено добро да се бољма уредити и устоити, ту се даје сасвим другчије газдовати, нежели кад морам са једне њиве на другу по и читав сат узалуд да касам: несаједињено добро, не да се никад уредити! Исто је тако и с путевима; по хрђавом путу нити могу далеко за дан доћи, нити могу довољно патоварити, него морам у место два, четир коња упрегнути, и уместо једног, три и више дана продангубити, које ми трошка наноси, који би се добрим путем избећи могло. А друго, ја се као економ постарати морам: да моје производе што пре и лакше до тржишта донесем, и да ме што мање путни трошкови стану и да што мање времена за тај пут изгубим. С једном речи: пут кола вози, и продају олакшава и ускорава. Ми данас немамо ништа измишљавати, нама је данас све удешено, само нам се треба тврдоглавства и сувишне премудрости: „Е, та нама није нужда то чинити“ — оканути, јер ће ти сваки тако одговорити код нас, коме год што боље саветовао будеш; то је наша обита народна погрешка, да нећемо у овом смјелу добар савет другог да послушамо.

(Свршиће се.)

О гнојењу.

Свако биље које на земљи расте, одузима земљи разне ствари којима се рани, и тим земља слаби. Ако дакле желимо да нам опет ојача и рађа, морамо јој оне ствари надокнадити, којој су јој одузете. Ово надокнађивање зовемо гнојење, а ствари које на то употребљујемо, зовемо гној. Гној није само по томе важан, што биље рани, но и зато, што сваку земљу поправља. Топал песак лади, влажи и свезује; тегљиву иловачу дроби и греје, а сваку другу земљу јача. Ко земљи више гноја даде, тај ће од ње и више добити моћи. Ко од свога земљодјелства хасне оће, тај мора и довољно гноја у преправности имати, те да своју земљу у свако доба поправити и ојачати може. Јер, земљу посејавати, а нагнојити је у своје време, то би заоста толико значило, као кад би с' марвом непрестано радио, а перанио је. Енглези веле: Пре земљу нагној, док ти није ослабила и онемогла на њој посејано биље одрађивати, и пре марву нарани, док ти није онемогла и с' ногу спала.

Шталеско ђубре је најбољи гној за сваку врсту земље, оно је најдуготрајније, ал при том и најјеф-

тиније, јер га газда од своје марве добија, коју за теглење и извршивање други послова сваки земљедјелац држати мора. Све друге врсте гноја морамо само као споредне помоћи сматрати. Ово је ђубре у снази својој врло разно. Снага му зависи:

а. од особености стоке. Ако је још млада и сувише стара стока, то нећеш ни на који начин од ње особита гноја добити; најбољи гној даје марва од 3.—8. године, то су године, кад стока најбоље једе и кад поједено добро прокува;

б. од ране, којом се стока рани. Што је у гноју више мокраће, тим је гној јачи, а што је боља рана, тим и више мокраће у избацама има. Стока, која се зрневљем рани, има најжешћи и најбољи гној; најгори је гној од хрђаве сламе;

в. од простртог материјала. Што је боље под стоку прострто, и што прострт материјал дуже под стоком лежи, тим је гној бољи и јачи. Наравно да је за простирање најбоља ситна слама, јер се ова пре напије мокраће и пре на гомили изтруне;

г. од ваљаног поступка са гнојем. Кад се са гнојем у штали, на њиви, на гомили и при заоравању умно поступа, онда се може с' њиме много боље и снажније гнојити, него кад се немилеце разбацује и несмотрено заорава.

Што се множине прострти имајуће се сламе тиче, то се ова правила из искуства утемељују: под говеда простириј више, јер говеда више мокре, а под коње мање, ако ћеш, да ти прострта слама ваљана гноја даде. Под овце је довољно за недељу дана једанпут простири, јер су овчије избаце у обште врло суве.

Осим сламе, употребљује се за простирање: суво лишће из шуме, плева и земља. У оним предјелима, гди има довољно шума, а мало сламе, и гди се слама бољма употребити може, тамо се суво лишће са особитим успјехом употребити може, и то је особити гној. Земља се за простирање онде употребљује, гди шума нема, а слама се за разна плетива употребљава. Земља се два пута на дан мењати мора. За нас и наше околности је слама најбоље простирало, јер се код нас неможе ни зашто друго употребити слама осим за огрев и рану, јер се при вршењу издроби. У Њемачкој пак врше са млатилама, пак јим слама за разна плетива служи.

Ја сам већ напред рекао, да што слама дуже под стоком стоји, и што се са избацама боље изменила, тим је гној од ње бољи. На добру великог војводе Албрехта несме се сваки дан штала чистити, но два пута на недељу, ал се зато сваки дан помало суве нове сламе domeће. Ово се само ли због гноја ради; ал је зато стока увек чиста и здрава, јер кад леже, чиста јој се слама просте. У малој штали није саветно то чинити, јер ће то загушно и нездраво бити, само у већим то може и треба да буде, ако се оће ваљана гноја, а гди се коњи параде ради држе и гди се ђубре неупотребљује, тамо је наравно то прво правило: како коњ балега, тако изпод њега почистити.

Свака врста гноја има своје особене својствености. Тако на примјер говеће ђубре лагано, ал дуже

дјејствује, за сваку се земљу употребити може, ал је најбољи у лакој и топлој земљи — особито у песку. Ако се фришко употребљује, онда је добро само за ладну тешку земљу, коју у том стању дробити и греје. —

Коњско је ђубре топло и суво, сазрева тим пре, ако је од млађи коња, који су зрневљем рањени. Зато и није ово ђубре за гројење песковите и кречовите, него за ладне и тешке земље. Ово ђубре брзо дјејствује, а за кратко, те се с' овим гнојем чешиће гнојити мора. У овом се ђубрету радо задржавају мишеви, бувачи и друге бубе и непријатељи нашега сада.

Овчије је ђубре сувље од говећег, ал ладније од коњског. Његово је деловање брзо, ал нетраје више никад од две године. Добро је за сваку земљу, ал најбоље за ладну иловачу. Кад се с' овим гнојем усев сувише нагноји — полеже од њега усев, и више бива сламе нег зрна. Најбоље се употребљује за репицу, купус, репу итд.

Од најмање је пак важности свињско ђубре. Од свиња који се зрном ранили, мало је бољи.

Ђубре се мора на гомили ваљано надгледати, то јест, мора се увек сламом покривати да неветри, мора се са шталском мокраћом преливати да јача, и мора се паметно употребити. Славан један њемачки списатељ вели: „Гомила ђубрета је земљодјелцу брег, из ког он злата копа, којим своју земљу, а тиме и себе обогаћава.“

Најбоље је ђубре таки на земљу изнети и нечекати да на гомили сазре, но заорати га, пак у земљи нек сазре. У гомили неваља никад ђубре на њиви оставити, а тако обично код нас раде; у таквим гомилицама остављено ђубре ветри за пра Бога.

Фришко ђубре ваља дубље заорати, а зрелије плиће. Исто тако ваља га и онда дубље заорати, кад се оће на тој њиви кромпир, репа и друго биље, које се са својим кореном дубоко у земљу пружа и које се жила ради негује.

Што се пак множине тиче, колико гнојити треба, у том се обзиру недаду стална правила утемељити. То зависи:

а. од гноја. Што је гној јачи, што је зрелији, што јаче и брже дјејствује, тим мање гноја треба;

б. од земље. Ладнију и грудvastiју земљи ваља већма гнојити; исто тако и слабију; на обрежију ваља већма гнојити него у равници;

в. од растећег биља. Неслаби свако биље једнако земљу. Што биље више ране за свој раст зактева, што дуже расте, што мање земљу заклања, што већма на земљи сазрева и што мање лишћа и гранчица од ње на земљу пада, тим се снажније гнојити мора.

Класато биље највећма слаби земљу; после њега долазе лан, кудеља и репица.

Детелина, ако је честа, најмање слаби земљу.

Имамо ми још и друга гноја, а то је мешање боље земље са лошијом, гнојење са пепелом итд. ал шталско ђубре остаје најсигурнији и најкречичији гној, и тога ваља сваки газда у довољној количини да има, ако оће добру жетву безбрижно да очекује.

Радић.

Како праве Швајцарци свој сир?

И ми га од нашег млека правити можемо. Скоро у читавој Швајцарској праве ваљан сир. Тамо се музу краве два пута на дан, од 1. маја до 15. августа у 4 сата у јутру и у три сата по подне, а у осталим месецима јутром и вечером. Будући да много млека за један сир треба, то се сложе људи читавога села, и два три суседна села дођу такођер у друштво, пак млеко заједно збирају. Цела ова задруга најми једног сирара и направи кућу, гди ће се сир правити. Том сирару је дужност сир правити од месеца Марта до Септембра непрестано, он га мора солити и све чинити, док сир за давање nebude. Од сваке фунте сира добије он извјестну награду у сиру, новцу и ранилу. Сваки доноси двапут млеко на дан, пак му се то у рабош уреже колико је донео. Један рабош остане у сирари а други се носи кући, да неби забуне било. Кад је члан један те задруге донео од прилике 600 холби млека, које је за један сирац доста, онда он добије први сир, т. ј. онај сир, који је тога дана зготовљен, а у једно и скорупа што припада. Он да сад дрва за кување другога сира и јестиво сирару дотле, док други сир не буде готов; ко овај други добије, тај онда даје дрва и јестиво итд. Тим начином и онај најсиромашнији дође до великог сирца, који је по мало само млека давао. Кад дође до продаје, онда, или сваки за себе свој сир прода, или се и ту здруже пак неколико буради напуне и уједно продаду, а новац соразмерно међу собом поделе. При закључки рачуна изађе кадкад, да је један дао више, а други мање млека; онда мора овај што је мање дао надокнадити, или у новцу или у млеку, то је све једно.

Корист овакових друштва увиђена је, пак се зато у целој Швајцарској, Холанду итд. таква друштва установљај. *И код нас би се то исто чинити могло, и желиши је да што пре у живош ступе и код нас таква друштва, јер и наше краве добра млека дају.*

Овако се сир прави:

Од прилике 600 холби млека дође у један котло, који се ватри представи, и дотле на ватри стоји, док се до 25 ступња топлоте неугреје, које се топлотом лако дознати може; у овако угрејано млеко успесе растопљено сириште. Како се види да ово сириште дјејствовати почне, узме се котло с' ватре и остави на страну, да млеко на миру престоји и да се усири. За мало тренутака се усири; на површију се увати пена, та се сад скине, а сир се у мале комадиће изсече пак онда са великом варјачом добро измеша. Сад се опет к' ватри представи и остави, да се сир до 35 степени топлоте угреје. На послетку се сир од сурутке сасвим изцеди и сталожити на дно котла; опет се сурутка покупи а сир даље кува при непрестаном мешању. Сад се кото с' ватре скине, сир се с' рукама добро изцеди и на ланен чаршав метне.

За форму се узме танак, 6—8 палаца широк обруч, који се по среди ужетом опаше, да се може

по потреби доцније с'узити. Форма зе ова метне на столи изнутра простре ланеним чаршавом, на који се сир успе; сир се са чаршавом сасвим обвије, пак се онда на њега даска метне и тешким камењем притисне, да се сурутка боље изцеди. У овој форми и овако притиснут стоји сир од јутра до вечера, или од вечера до јутра. После се извади сир из ове форме, окрене се, да оно горе дође што је доле било, пак се у други сув чаршав и опет у форму метне, ал' се форма са ужетом стегне, да мање буде, како ће се сир већма стиснути. У овој ће мањој форми сир ван изаћи, ал га треба унутра стиснути. Ово се повторава непрестано једно 5 до 6 сати, да се сир од сурутке до капи исцеди да чвршћи буде.

Сутра дан се узме сир из форме и сољом добро натре с' једне и друге стране и околџ. Најмање 6 недеља дана се овако сир преврће и соли непрестано од времена до времена (свака 2—3 дана), а оставити га ваља за то време у ладну комору. Овако се непрестано соли, док се год површина не почне знојити, а то је знак, да сир више соли неприма. За то време сир лагано сазрева, и ту му се направе оне шупљике, које се при расечању виде. Овакови сирци од 600 холби млека су обично 50—60 фунти тешки, и изискују 20-ти део своје тежине соли.

То је све.

Домаћа средства противу болести.

Некада, кад је ко оболео, дође лекар и пропише лек, страховито дугачак, апотекар га скува и измеша и направи јошт дужи рачун. Болестник прогута ту смешу, а кад до плаћања дође, а он се избечи, и при том лице јошт дуже него и рачун бива, а нарочито онда, ако од тог лека никакове помоћи небијаше.

Сад пак не чека лекар, ако је на свом месту, да дете у бунар падне, него дође пре и вели: „Људи, чудна је ствар та болест; та ви знате да противу смрти јошт травчица порастла није, и најсигурније је, никад болан не бити. Ви ће те може бити на то рећи, да би то најбоље било, онда неби лекара потребовали. А ја велим, да га опет зато требате; јер ко ће вам рећи како да се владате, да увек здрави останете. Ко то уме, тај је морао толико учити, да зна, како ваља болести лечити. Ваљан лекар ће рећи да има три домаћа средства, која од многи болести сачувати могу — наравно не од свију — и та се средства зову: прво чистота, друго: чистота а треће: опет чистота.

Ја знам да је „Сељак“ особити пријатељ добри кућевни средства. Ал он оће, да и његови читаоци таква средства упознаду, и зато ћу коју реч о том да рекнем.

Дакле прво сам средство навео чистоту. Свако зна, да му се кожа, кад ради, изпарави, и ако много ради, да се зноји. Зној причињава нечистоте на телу, ова се све већма гомила, пак отешчава испарење коже, и тако је човек прати мора. А дали се наши сељаци

довољно перу? Могу слободно рећи, да код наши сељака има више прасаца него што би човек и помислити могао. Понајвише мисле, да је то довољно, ако се руке и образ оперу и кад га натераш — врат. Чудно је и погледати наше сељаке по сели, и то ме је навело да ово напишем. Они као веле: лице и руке се виде, а остало тело покривају хаљине, немора се дакле од света стидити, а немисле да се под алином јошт већма тело зноји, особито кад у најтоплијим данима јошт и кожу носе. Сваком је дужност, који оће здрав да буде и живот продужи, чисто се држати и бар два пута на недељу и тело опрати; а људма, који непрестано на сунцу и прабини раде, као сељаци, том је јошт у много нуждније то чинити. Овака испирања причињавају, да је човек увек фришак и весео; боље спава, јер се зацело из искуства вели: спава као окупан, а при свем том је за посао способнији и вољнији.

Рећи ће ко: „Та све је то лепо, ал само кад би ја за то времена имао; то дуго траје док се свучем, измијем и обучем; сељак мора одма изјутра зором на поље, он се не може ваздан мити и чешљати;“ или: „одкуд мени корито, као и друге оправе за то купање? то само богат човек чинити може.“ А ја опет велим: „Довољна је и чинијица с' једном крпицом, а оном првом опет велим, да би ја морао онога човека за луда прорећи, који ми каже, да сељак за своју чистоту времена нема, јер то нетраје цео посао неколико тренутака само.

Обојица пак нека овако чине:

Лети одма како устану, а зими пре легања, ваља цело тело са једном крпом и ладном водом изтрпи; најпре врат, руке, прса и леђа, други пут остало тело. Та то је за тили часак готово, пак ће после тога и боље јести и спавати, а то су три најглавнија условија за одржање здравља свога.

Други је лек такођер чистота. Ова се састоји у чистом оделу, особито оном, који непосредно тело покрива, а то је — кошуља. Никад неваља едну исту кошуљу дуго носити; нашим сељацима препоручијем кад раде сваки 48 сати другу кошуљу да преоблаче, а кад нераде, бар два пута преко недеље да се пресвлаче. Нетреба баш великим господином бити, а да се преко ноћи друга кошуља преоблачи; то може сваки сељак чинити. Преоблачење кошуље с' вечера опорави некако ознојено тело.

А трећи је лек опет чистота, велим ја, и разумем ту обиталишта — домове. Наш сељак непази на чист и свеж воздух и на довољну светлост. Познато је, да човек кроз цигерицу дише, ал није сваком познато, да је површије цигерица 30 пута веће, од површија тела човеческог, и да зато цигерице страховито много свежа воздуха потребују, ако оће да је увек здрав. Зато се морају собе увек довољно промајати, и како је то зло, кад то неизвршава, види се на судудим створењма, која у траповима и земунцима живе, или као што је у Пољској обичај, да је у соби са људма и сва мања домаћа живина, пак се деца заједно с' прасицима по блату ваљају (и код нас то видити можемо.) Нико неће на љубре-

њаку спавати, ал он то и неотице чини, кад собу непромаја. Особито оне собе ваља чешће промајати, гди се спава.

После свежа воздуха ваља у собама и довољно светлости да има. Ни једно живинче, ни једно биље без светлости живити не може. Зато ваља прозори да су довољно велики, не само промаје, но и светлости ради. Свака газдарица ваља да се побрине, да су јој прозори на дому увек чисти.

То су та три лека, која молим да у поштовани ваш лист ставите, јер ми на срцу лежи народ мој од ови болести излечити. Сваки ће разуман одма увидити, колико ови лекови помажу, а сваком неразумном велим: Ко трпи нечистоту на спољашњем телу свом, том неће ни у сриу чисто изгледати. Турчин вели: „Капут покрива кошуљу, кошуља кожу, а кожа прекрива грешно срце.“

И на послетку опет велим мили роде мој: чист буди у свему и сачуваћем се од многи и многи боља!

Доктор Ј. Љ.

Како се поступа с прпорцима или заперцима (Wurzelreben).

Дошло ми од једнога предбројника ово питање: „Ја сам добивао прпорака, пресађивао ји свакојако, и никад да ји одгојим; молим дакле да ми на ова питања одговорите: како се с' прпорцима најбоље поступа, и дали је то добро што сам ја до сада чинио и жале пре усађивања скраћивао, или не?“

Да би вам дакле сасвим поуздано на ова питања одговорити могао, замолио сам данас у Аустрији првога винара барона Бабо-а, да ми на ова питања одговори, и он ми је и одговорио ево овако:

„На прпорцима несмете жале пре усађивања покраћивати, ма оне једну или две године старе биле; горњу пак лозу скратите, до само једно или два ока оставите. Успјевање прпорка зависи од земље. У иловачастој пескуљи најбоље успјева и од времена кад се усађује. За прпорке је најудесније време рано пролеће. У самој иливачи никад такову лозу одгојити нећете. Друге године несмете од новоизтеране лозе ништа одсећи. Тек треће године можете ју на 2 или 3 ока скратити.“

„Кад би пре сађења жале скратили, то онда сувише дуго траје, док те повређене жале у стању буду, да лозу одрањују и рану усисавају; за то време се осуши срца у лози, особито у мало топлијој земљи, или при сувљем времену; средина је лозе дакле сува, лоза сама закржљави а на послетку мора угинути.“

„Узмите само после 2 или три године тако куњајућу лозу напоље, разцепите је, пак ће те видити да је сва изсушена.“

„Познавајући ваше предјеле, савјетујем вам, да ваше винограде или чардаклије по бантама незасађујете са прпорцима, но обичном сађењем лозом, док јој окца јошт спавају; то је за вас најсигурније и ја вам кажем: оставите се ви прпорака, кад вам

није нужда с' њима се послуживати. Купители са стране какву фину лозу, иштите обичну лозу без жила, та ће вам боље успјевати."

У зоби је многа горушица!

веле данас наши земљодјелци, и питају: шта да раде?

Ја сам ово дана излазио на поље и видио како усеви стоје и примјетио сам скоро у свакој зоби премного горушице, тако, да мисли човек да је горуца а не зоб посејана.

Да би пак чисто семе зобно добио, а да ти горушица више недосађује и зоб незагушује, сад најзгодније помоћи имаш, а то је: узми срп (косир) и заиђи по зоби пак сву порушицу сад у цвету поскрњи (покоси), имашли много, најми две, три жене, које ће тај посао такође испуњавати моћи.

Цепуштај дакле горушицу да даље расте, да у семену сазре и да се даље плоди, него је сад, како је много више од зоби нарастла — покоси!

Даље веле: Мраз нам је утукао пасуљ, кромпир, кукуруз и винограде!

Пасуљ одма посејте, јошт није за њега доцкан, јошт можете од њега зелена и зрела пасуља имати; кромпир ће јошт истерати, јер је окопан и доле јошт сасвим здрав; ако је пак тако утучен, да немаш од њега никакве наде, а ти ако имаш кромпира што раније доспева, посеј га, јер ни за таков кромпир јошт доцне није; кукуруз ће такођер јошт истерати, јер сам ја на више места на пољу погледао и секао, пак сам нашао да му је срце здраво, није опањено; виногради, на жалост, понајвише су тако пропали, да од њи за две године грожда добити нећемо. Неки препоручиваше, као што сам слушао, да се сад виноград ореже, пак веле нова ће лоза терати; искуснији у том послу веле: нипошто недирати виноград, него оставити да из јошт здрави пупака заперак изтера, те ће за на годину резнице бити. И ја држим да је ово друго боље.

Р.

Како стоји код нас са ракициницама?

Ракициница је зданије у ком се све ствари и посуђе за пециво ракије налазе.

Ракија се скоро свуди по свету пече, и она у многим предјелима врло лепа доходка људма доприноси. У Срему и Славонији као да је пециво ракије једна од најглавнији производни струка, зато и има у тим земљама људи, који се својски заузимају, да начин пецива поправе и удесе по новијим и бољим искуствима; то је штета, што ћеш на многе наћи моћи, који јошт по старом начину ракију пеку. Недостатци наших ракициница састоје се у главном:

1. Што су врло неуредне и на многим местима тако направљене, да није могуће добру ракију изпећи, нити се у количини толико ракије добити може,

колико се у доброуређеној ракициници добива. У Славонији нећеш ни назови ракицинице наћи; него што они раде? У потоку или под каквим брежуљком под отвореним небом на сацаку, или у место њега на три камена котао сместе и тако ракију пеку.

2. Уобичајени стари котлови такођер неваљају, јер се много мање и хрђавије ракије добива, а три и четир пута се више дрва пол њиме троши и времена губи, док се ракија у њима изпече.

3. Старе су пећи изпод котлова тако неуредне, да несравњено много више дрва у њима горе, а ракије се такођер много мање и хрђавије добива.

4. За пециво ракије потребито посуђе, нарочито табарке, тако су неуредне, да је вода у њима више пута тако врела, да се пиле у њој опарити може.

5. Ствари од којих ракију пеку, као што је комина, шљиве, јабуке итд. тако хрђаво уређују и у кадама држе, да ни полак ракије недобивају, колико би добивати могли, кад би ове ствари ваљано и као што треба преправили и уредили.

Све би се дакле ове погрешке, које се при пециву ракије чине, поправити могле, и много би се више и боље ракије добивало, кад би се сваки винодјелац за то постарао, да своју ракициницу по новијем искуству устроји и боље котлове, капке и пећи припреми. Све ово може код иоле бољег винодјелца видити, а наше канзације већ данас много боље копове и капке праве, које набављати ваља.

Ракициница се свуди довољно налазе, и сваки дан нове праве, ал је данас ретко наћи код наши сељака ракициницу, која је као што ваља уређена.

Ја ћу се побринути, да ову ствар временом онако изведем, како ће се сваки ракиција у своје деловању поправити моћи и молићу да ми зато места у вашем ваљаном листу уступите. (Ја ћу молити, јер се код нас и тако слабо о поправљању овога производа ко бави, а заиста да и њега поправити ваља. У.).

У. Б . . .

С. Н. парох.

Гра.

Бојом, величином и изгледом зрна, ранијим или доцнијим сазревањем, разликују се данас силне врсте гра'а; описивање поједини врсти, било би овде сасвим излишно и без икакве користи, јер сељак мора ону врсту себи за сејање изабрати, која је за његове мјестне околности најспособнија. Оне врсте, које несазревају одвећ доцне, и које немају ту природу, да им се цветање чак до жетве продужује тако, да би зрна неједнако сазревала, заслужују у економском обзиру највећу пажњу.

Песковита иловача са пропустимом здравицом и кречовитог састава, најудеснија је земља за гра, јер гра нетрпни тврду смољачу, а неволе ни одвећ отворену земљу, а сувише влаге нетрпни гра ни толико, он воле благу песковиту иловачу. За сво маунасто биље треба дубоко земљу узорати, јер је маунасто биље жилавије од класатог биља, а да се оно по сво-

јој природи развије, мора као што реко у дубоку узорану и снажну земљу доћи. Кад се маунасто биље за зелену пићу посеје, онда подноси и најснажније ђубре, и тим је онда издашније, а и користније је за онај усев који ће за њим доћи, јер му више ране остави у земљи него ма који други усев, а шта је јошт добро, што снагу ђубрета ублажи тако, да долазећим усеву у ничем шкодити не може. Добро пази! само онда може маунасто биље у фришко ђубрену земљу доћи, кад је за зелену пићу намењено, иначе ће много листа и стабла дати, а мало зрна, дакле кад се на зрно оће, онда му старо ђубре или у старој снази стојећа земља одговара. Ово важи за маунасто биље у обште, а овде код гра'а то зато спомињем, што с' њиме оделење маунастог биља започињем.

Како видиш да ти гра на њиви није успео, непуштај га да ту сазре, већ га покоси у зелено, јер онда травуљине, а наиме кукољ узима ма, а то је за идући усев шкодљиво.

По многостраним искуствама, може гра тек после 5 година на ту земљу доћи, а на више ће мести савестно бити, јошт дуже чекати. Узрок овоме јошт није довољно познат, ал' ја држим да је то због тога, што гра са свима другима дубоко жале пуштајућим биљама једнако својство има, да из највеће дубљине ране себи сиса, пак се та потрошена рана после не може тако лако обичним гнојењем надокнадити, него ту прође доста времена, док се частице гноја кишом растопе, и тек се онда полагаано у дубљину спусте; такове су све врсте детелине.

Време сејања зависи од мјестни околности; јер је сасвим друго гра у башти посејати, а друго је кад се земљодјелски у велико сеје. И овде је боље што раније посејати — како боље време допусти — јер раније посејан гра, много веће зрно рађа, дакле од прилике: с' концем месеца марта или почетком месеца априла; а гди се због мјестни околности доцније сејати мора, тамо је за гра већ несигурно. Будући је и семе разни врсти гра'а разне величине, то се може одпредјелити колико по јутру семена треба, ал од прилике $1-1\frac{1}{2}$ мерице на једно јутро.

Семе грашка се мора мало боље са земљом покрити, него семе класатог биља, бар $1\frac{1}{2}-2$ палца треба да је сема грашка под земљом. Зато је на то нужно пазити. Гра се може на широко сејати; мјестне околности и продаја ће најбољи савјетници бити свакоме, како да га сеје, и ко да га се окане.

Да омиришиш вино са виновим цветом.

„Le petit Journal“ из Париза препоручује следећи поступак, да вину врло пријатан мирис дадеш: Кад је виноград у цвету, а ти узми један комад папира и једну котарчицу. С' јутра, кад је роса пала, узми палицу, подмети пепир под чокот и лагано у-

дарај с' палицом по чокоту; том ће приликом онај цвет само одпасти, који би и онако преко дана одпао, зато тиме ништа чокоту шкодити нећеш. Ово се цвеће сад у ладовини лепо осуши, и на промајном месту, добро затворено, до употреблења чувај. На 5 акова вина довољно је 2 лота ова цвета. Кад преточено чисто вино јошт дозревати (на ново врити) почне, онда ваља у ланену кесицу овога цвета метути и кроз враћ у буре — до половине бурета — спустити.

Средство против крвава млека код крава.

Ово долази, или код млади крава које су пуне крви, или ако су се сисе при мужи сувише отезале тако, да су танке жилице у њима понуцати морале. Одатле изтечена крв помеша се са млеком, те ово сво црвено изгледа. Обично траје ова боља дуже времена, јер се при свакидашњој мужи на ново жилице повређују.

Ако је од мноштва крви, онда ваља крави из врата пустити 2 фунте крви. Ал будући да ми немамо извјестна знака, дали је заиста крава пуна крви, и да је млеко крваво баш од тога, то морам препоручити, да се у сваком случају крв пусти, јер у том злу пуштање крви никад нешкоди.

Обично то бива, да само из једне или из две сисе крваво млеко иде, зато ваља башка у суд из они сиса млеко музти, из кои крв неиде, а башка из они други болни сиса. Само при мужи из они болестни сиса ваља пазити и не вући сисе, него само млеко истискавати, а не извлачити као из остали здрави, јер иначе никад проћи неће, будући се при сваком влачељу наново жилице кидају.

За време те боље отече једна или друга сиса, и онда се излегу неки меурићи. Кад ови меурићи попуцају, такођер из сиса крв иде, ал против овога не да се ништа употребљавати, и прође од самог себе, али се зато крава мора музти, јер ће иначе засушити.

Да мишеви посејан гра неједу.

Познато ће бити нашим баштованима, да мишеви радо посејан гра једу и кваре. „Journal of horticulture“ доноси у свом последњем броју средство једно, за које вели да јамачно помаже. А то је: пре сејања напони пепела у води, и гра тиме покваси, (или јошт боље сумпора); овако поквасено зрно неће миш додирати, а гра много бујније при том расте и обилатије рађа.

** (Против мрави) се са добрим успјехом бибер употребљује. Овај се успе у њиве јаме и од те јачине мрави поцркају. Али је најбоље оно средство, које сам ја пре јошт у листу народу нашем казао, т. ј. узми сунђер, посуни у оне рупе шећера, пак ће мрави, у њега пуно се навући. Кад то видиш, а ти узми сунђер пак га у кључалу воду баци, гди ће сви у њему носкати; сад га опет добро изцеди, пак опет даље тако ради. Занста ћеш се најпре мрави курталисати.

** (Да ти се цвеће у чаши дуже одржи) успиј у воду две три кашикице изтучена дрвена угља. Ово ће га боље одржати, него да сваки дан воду мењаш.

* (Зелена ружа.) Аугуст Вилхелм, баштован у Клаузону, објављује у своме ценовнику ружу, која отворено-зелен цвет има; продаје један комад 15 франка. Шта јошт неће бити!?

Онима, који ме молише да им по један комад зрелога памука пошљем да га виде, морам на жалост изјавити, да ми је мраз од 11. маја сав памук уништио, а да га ново сејем, то је за наше поднебије већ доцкан.

Господ Б. М. у Т. Ви се тужите да лист доцкан добијате. То је могуће, ал само није овде код мене кривица, јер ја предајем овдешњој пошти све пакете редовно сваког другог понедељника ујутру. То су кривице дотични поштара, који новине — незнам из кој узрока — задржавају.

Господ Ф. Н. у С... Доброг семена од дуплог шебоја није тако лако добити, као што ви мислите, а што ви велите да нисте до јако доброг семена добили, да вам је свако зрно изникло као ове године, то је то, што ваља изворе знати, од куда семена забавити ваља. Жељу ћу вам тиме испунити, да ћу вам што охете и у будуће набавити, и сваком мом предбројнику. Најоле и најчувеније трговине продају више пути семе, које по 2 трећине проста цвета рађају, јер нови баштовани или перазуму семе однеговати које ће дубље цвеве рађати, или се слабо за то заузимају. Јошт ми се нико потужио није, да му је од мене добивено семе од шебоја, прсте цвеве рађало — мислим да нећете ни ви.

Господ. Пик. Пред. у К. Имам јошт подпуне бројеве од ове године.

О Г Л А С И.

Ко би желио јошт подпуне броје од ове године

„Сељака“

имати, томе би сад јошт жељу испунити могао, јер јошт неколико подпуни бројева имам.

Ђ. Радић,
Уредник „Сељака“.

Orehideen und Farrnstämme

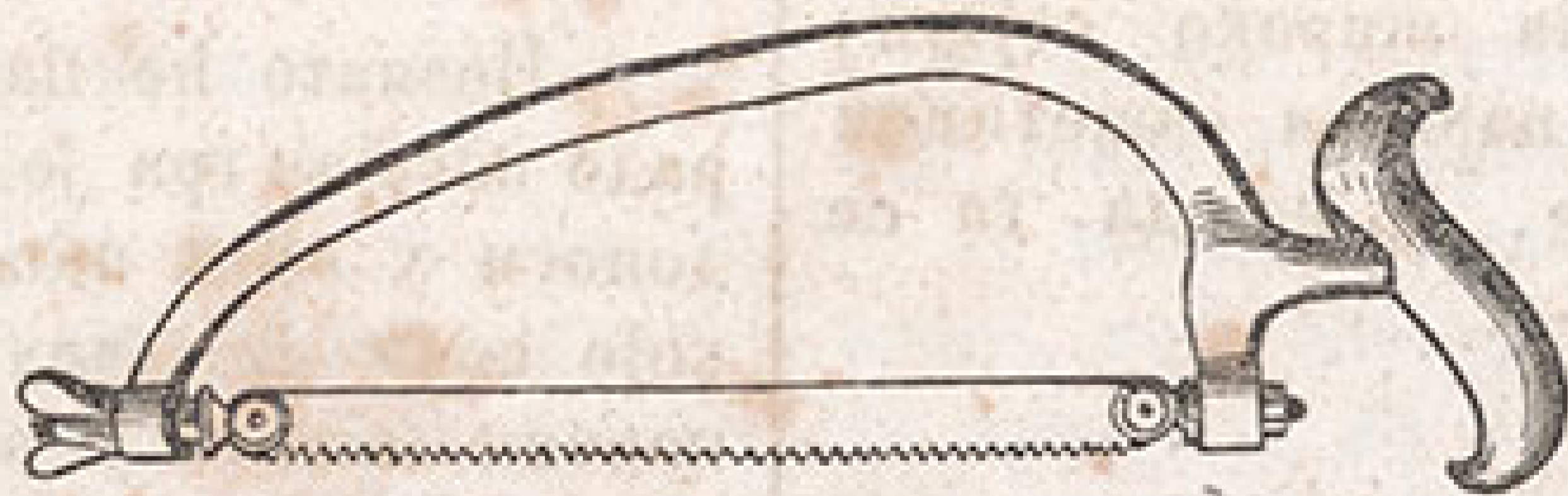
aus **Costarica** in **Central-Amerika** erbiertet sich allen Gartenfreunden unter billigen Bedingungen und guter Verpackung in m glichst kurzer Zeit, bei genauer Angabe des Spediteurs und Ablieferungsortes in Europa zuzusenden

JULIUS CARMIOI, Kunstgärtner
in San Jose, Costa-Rica, Central-America.

54 Medaillen, Patente & Preise von Deutschland, Frankreich, England u.

Gebrüder Dittmar in Heilbronn (Württemberg) empfehlen:

Baumsägen
Gartenmesser
Oculier- u. Veredlungs-Messer
Raupenscheeren
Baumkräzer

Heckenscheeren
Baumscheeren
Apfel-Schäl- u. Schälmaschinen
Rosen- u. Blumen-Scheeren
Apfelbrecher

Spargelmesser, Spaten, Hauen, Rechen, Gießkannen, Pflanzensprizen und andere

Neue, praktische Geräthe u. für Obst-, Wein- und Gartenbau.

Catalog gratis, mit 100 Abbildungen, Preisen u., ebenso der Preis-Courant von

Messertwaaren, als: Rasirmesser für jeden Bart, Streichrimen, Taschen u. Federmesser
Scheeren, Transchir-, Tisch- u. Dessert-Messer u. Gabeln, Messerschärfer, Haushaltungs-Gegenstände.